

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 102/2015-15

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 24. februára 2015 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa a zo sudcov Sergeja Kohuta (sudca spravodajca) a Ladislava Orosza predbežne prerokoval sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], zastúpeného advokátom JUDr. Ladislavom Lukáčom, Hlavná 19, Prešov, vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom a prípisom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. Spr 233/2013 z 12. mája 2014 a takto

rozhodol:

Sťažnosť [REDACTED] o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

Odôvodnenie:

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 7. augusta 2014 doručená sťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľ“), vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom a prípisom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. Spr 233/2013 z 12. mája 2014, ktorou žiada vydať tento nález:

„1. Sťažnosti sa vyhovuje.

2. Základné právo [REDAKOVANÉ] na súdnu ochranu podľa článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, článku 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a právo na spravodlivé súdne konanie zaručené čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky – list zo dňa 12. 05.2014, č. Spr. 233/2013, porušené bolo.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky je povinný konať a rozhodnúť o návrhu sťažovateľa zo 17. 02. 2014 na zjednotenie výkladu zákonov.

4. Najvyšší súd Slovenskej republiky je povinný nahradiť [REDAKOVANÉ] trovy konania pozostávajúce z trov právneho zastúpenia vo výške 340,90 €.. na účet advokáta JUDr. Ladislava Lukáča...“.

Ako vyplynulo zo sťažnosti doručenej ústavnému súdu a z jej príloh, sťažovateľ ako advokát doručil najvyššiemu súdu podnet na zjednotenie rozhodovacej činnosti na Krajskom súde v Prešove (ďalej len „krajský súd“) zo 17. februára 2014. Navrhoval, aby „najvyšší súd zjednotil rozhodovaciu činnosť na krajskom súde z dôvodu nejednotnosti rozhodovania v súdnych konaniach o vydanie bezdôvodného obohatenia peňažnou formou za bezzmluvné užívanie pozemku stavbou pozemnej komunikácie, keď sa jedná o stavbu postavenú so súhlasom vlastníka pozemku s tým, že uplatnenie takéhoto nároku v zmysle § 451 Občianskeho zákonníka nie je výkonom práva, ktorý je v rozpore s dobrými mravmi“. Poukázal na rozdielne rozhodnutia senátov krajského súdu. Senát 9Co nepriznal žalobcovi nárok a jeho žalobu zamietol s tým, že pokiaľ stavebník staval na svojom pozemku,

po zmene vlastníka pozemku jeho nový vlastník už nemá právo na náhradu za užívanie pozemku stavbou, ktorý ale užíva vlastník stavby bezzmluvne s tým, že žalobcov nárok je v rozpore s dobrými mravmi (rozsudky sp. zn. 9 Co 62/2012 z 8. októbra 2013 a sp. zn. 9 Co 78/2012 z 12. novembra 2013). Naopak, senáty 6Co a 14Co v obdobnej veci – išlo o úhradu za užívanie pozemku stavbou pozemnej komunikácie, ktorá bola postavená tiež štátom v 60.–70. rokoch 20. storočia na pozemkoch patriacich štátu – žalobcovi nárok priznali, pričom konanie žalobcu nepovažovali za konanie v rozpore s dobrými mravmi (rozsudky sp. zn. 14 Co 84/2011 z 11. apríla 2012 a sp. zn. 6 Co 75/2012 z 11. decembra 2012). Sťažovateľ vo svojom podnete poukázal i na rozhodovaciu činnosť najvyššieho súdu, Najvyššieho súdu Českej republiky a Ústavného súdu Českej republiky, ako aj na stanovisko, ktoré bolo k tejto otázke prijaté 10. januára 2013 na spoločnom zasadnutí občianskoprávneho a obchodnoprávneho kolégia krajského súdu (a ktoré bolo oznámené sťažovateľovi):

«Bez dôvodné obohatenie vzniká nielen v prípade, ak sa protiprávne rozmnoží majetok obohateného, ale aj vtedy, ak sa doterajší majetok nezmenšil, hoci by k tomu došlo, keby bol obohatený plnil svoje povinnosti (porov. R 25/1986).

Niet dôvodu nevzťahovať uvedené pravidlo aj na stav, ak obohatený, vrátane verejnoprávneho subjektu využíva, pozemok bez právneho dôvodu na účely komunikácie (porov. rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 33 Odo 1405/2005 zo dňa 25. 10. 2006, podľa ktorého „povinnosť poskytovať náhradu vlastníkovi pozemku, na ktorom stojí stavba platí pre vlastníka stavby bez ohľadu na to, akým spôsobom svoje vlastnícke právo využíva. Podstatné nie je ani to, či užívanie stavby prináša zisk“). Primeranú náhradu za bezdôvodné obohatenie v prípade sporu určí súd podľa okolností konkrétneho prípadu. Medzi okolnosti, ktoré môžu determinovať výšku náhrady, patrí aj odplata za užívanie porovnateľného pozemku v odplatných zmluvných vzťahoch.

Zákonom č. 66/2009 Z. z., o niektorých opatreniach pri majetkovoprávnom usporiadaní pozemkov pod stavbami, ktoré prešli z vlastníctva štátu na obce a vyššie územné celky a o zmene a doplnení niektorých zákonov došlo s účinnosťou od 01. 03. 2009 k zriadeniu vecného bremena na pozemky zastavané komunikáciami a užívanie pozemkov zastavaných komunikáciami nie je od účinnosti tohto zákona bez právneho dôvodu.

Uvedený zákon explicitne neupravuje otázku náhrady za zriadenie vecného bremena. Niet však žiadnej zákonnej prekážky na to, aby sa vlastníkovi pozemku zastavaného pozemnou komunikáciou priznala primeraná náhrada podľa všeobecných zásad upravujúcich inštitút vecného bremena, a to do času, kým sa vlastníkovi neposkytne podľa tohto zákona náhradný pozemok, alebo kým sa neskončí konanie o pozemkových úpravách.»

Najvyšší súd predsedníčkou občianskoprávneho kolégia vybavil podanie sťažovateľa zo 17. februára 2014 prípisom sp. zn. Spr. 233/2013 z 12. mája 2014, v ktorom uviedol:

«Podnetom z 18. februára 2014 Ste sa obrátili na Najvyšší súd Slovenskej republiky v zmysle § 22 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s návrhom na zjednotenie výkladu zákona z dôvodu nejednotnosti súdneho rozhodovania. V tejto súvislosti Ste poukázali na obsah niektorých rozhodnutí okresných a krajských súdov (najmä rozsudok Krajského súdu v Prešove sp. zn. 9 Co 62/2012, 9 Co 78/2012, 14 Co 84/2011, 6 Co 75/2012, rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (sp. zn. 4 Cdo 52/2009, 5 Cdo 8/2009), nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 237/2009, na podporu argumentácie uvádzate aj rozhodnutia cudzozemských súdov: Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 22 Cdo 746/2007, 28 Cdo 924/2011, 33 Obdo 1405/2005 a Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV. ÚS 1750/2010. Podľa Vášho názoru vyššie uvedené rozhodnutia senátu 9 Co Krajského súdu v Prešove, právne neobstoja pokiaľ vlastníkovi pozemku zastavaného stavbou (pozemnou komunikáciou) odmietajú poskytnúť akúkoľvek (primeranú) náhradu za obmedzenie jeho vlastníckeho práva. Naproti tomu senát 14 Co Krajského súdu v Prešove vlastníkovi pozemku zastavaného pozemnou komunikáciou priznal „náhradu za užívanie pozemku vlastníkom stavby“. V prípade užívania pozemku zastavaného pozemnou komunikáciou vzniká bezdôvodné obohatenie aj v prípade, že stavba bola zriadená so súhlasom vlastníka pozemku. Vlastník stavby, sa obohacuje o čiastku, ktorú by vlastník pozemku dosiahol za prenájom pozemku. Bezdôvodné obohatenie v zmysle § 451 Občianskeho zákonníka nie je výkonom práva, ktorý je v rozpore s dobrými mravmi (viď podnet).

V zmysle § 22 ods. 1 písm. b/ zákona č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, na zabezpečenie jednotného výkladu a jednotného používania zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov najvyšší súd zverejňuje súdne rozhodnutia zásadného významu a prijíma stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov. Na tento účel plénum najvyššieho súdu alebo príslušné kolégium najvyššieho súdu prijíma stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, ak je to potrebné v záujme odstránenia nejednotnosti súdneho rozhodovania alebo ak sa senát najvyššieho súdu odchýlil od právneho názoru obsiahnutého v rozhodnutí iného senátu najvyššieho súdu.

Je potrebné vo všeobecnosti zdôrazniť, že procedurálnym predpokladom postupu v zmysle ustanovenia § 22 ods. 1 písm. b/ zákona č. 757/2004 Z. z. je existencia právoplatných rozhodnutí všeobecných súdov (okresných, krajských alebo senátov najvyššieho súdu), ktorými sa rozdielne rieši právna otázka, ktorá má zásadný význam.

Obsah Vášho podnetu nasvedčuje tomu, že sa nejedná o situáciu, ktorá by si vyžadovala zjednotenie rozhodovacej činnosti všeobecných súdov.

Postup v zmysle § 22 ods. 1 písm. b/ zákona č. 757/2004 Z. z. nezakladá situácia, v ktorej má účastník konania iný (odlišný) právny názor než všeobecný súd, ale ani situácia, ak rozdielnosť v rozhodovaní nie je výsledkom aplikácie identickej právnej úpravy (normy).

Pokiaľ súdom vyčítate, že v niektorých prípadoch (rozdielne skutkovo individualizovaných) prihliadali na to, že vlastníik zastavaného pozemku stavbou uplatňuje svoje práva (napr. vydanie bezdôvodného obohatenia) voči vlastníikovi stavby v rozpore s dobrými mravmi (§ 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka), nemožno tento Váš právny názor (i keby bol správny) považovať za dôvod na zjednotenie rozhodovacej činnosti.

Výkon práva vyplývajúci z občianskoprávných vzťahov sa nesmie zneužiť na ujmu iných práv a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi. Voľnosť výkonu práva nie je absolútna - je obmedzená rovnakou možnosťou výkonu práv iných subjektov. Najviac je to zrejmé pri výkone a realizácii vlastníckeho práva. Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom (viď čl. 20 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky).

Vo všeobecnosti platí, že pre rozpor s dobrými mravmi sa stáva výkon práva protiprávnym a preto sa mu neposkytne súdna ochrana.

Vzhľadom na uvedené zatiaľ neboli zistené predpoklady pre začatie procesu smerujúceho k zjednoteniu výkladu všeobecne záväzného právneho predpisu tak, ako to navrhujete svojím podnetom.»

Sťažovateľovi bol prípis najvyššieho súdu sp. zn. Spr. 233/2013 z 12. mája 2014 doručený 2. júna 2014.

Sťažovateľ v sťažnosti doručenej ústavnému súdu, ktorou namieta porušenie základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru postupom a prípisom najvyššieho súdu sp. zn. Spr 233/2013 z 12. mája 2014, uviedol, že tento prípis najvyššieho súdu považuje za iný zásah, ktorým došlo k porušeniu jeho práv. Zdôraznil význam uplatňovania mechanizmu zjednocovania rozdielnych právnych názorov súdov v skutkovo rovnakých právnych veciach a postavenie najvyššej súdnej inštancie ako regulátora konfliktov judikatúry. V Slovenskej republike je tento mechanizmus zabezpečujúci koherentnosť judikatúry zakotvený v § 22 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o súdoch“) a spočíva v zverejňovaní súdnych rozhodnutí zásadného významu a v inštitúte prijímania stanovísk k zjednoteniu výkladu zákonov plénom alebo kolégiom najvyššieho súdu. Záver najvyššieho súdu v prípise sp. zn. Spr 233/2013 z 12. mája 2014, podľa ktorého „vo všeobecnosti platí, že pre rozpor s dobrými mravmi sa stáva výkon práva protiprávnym a preto sa mu neposkytne súdna ochrana“, je irelevantný, pretože práve aplikácia právnej normy s relatívne neurčitou hypotézou (§ 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka) zo strany senátu 9Co krajského súdu oproti jej neaplikácii zo strany iných senátov krajského súdu bola predmetom návrhu sťažovateľa na prijatie stanoviska k zjednoteniu výkladu ustanovenia § 451 Občianskeho zákonníka. Úlohou najvyššieho súdu je zjednocovať rozhodovaciu činnosť a ak k tomu najvyšší súd nepristúpi, mal by presvedčivo vysvetliť svoje dôvody, čo sa v tomto prípade nestalo. Najvyšší súd svojím postupom pokračoval v nejednotnosti

rozhodovacej praxe krajského súdu a nezabránil tomu, aby sa účastník skutkovo obdobných konaní nedostal do situácie, v ktorej nie je možné predvídať, akým spôsobom krajský súd o jeho veci rozhodne. Odmietnutie návrhu sťažovateľa preto predstavuje neprípustný zásah do označených základných práv sťažovateľa. Prípís najvyššieho súdu sp. zn. Spr 233/2013 z 12. mája 2014 nezodpovedal požiadavke riadneho odôvodnenia, jasným, právne korektným a zrozumiteľným spôsobom sa nevysporiadal s rozhodujúcimi skutočnosťami, ktoré pre jeho vydanie boli podstatné. Postup najvyššieho súdu preto považuje sťažovateľ za neudržateľný a porušujúci jeho označené práva. Sťažovateľ ďalej poukázal na to, že o ochrane jeho základných práva slobôd v tomto prípade nerozhoduje iný súd, vzhľadom na charakter prípisu najvyššieho súdu sp. zn. Spr 233/2013 z 12. mája 2014, ktorým boli porušené práva sťažovateľa, ako aj vzhľadom na to, že porušovateľom práv sťažovateľa je v tomto prípade najvyšší súd, je daná právomoc ústavného súdu sťažnosti vyhovieť.

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa a skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie.

Podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú zákonom predpísané náležitosti, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene alebo zjavne neopodstatnené návrhy môže ústavný súd po predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho prejednávania.

Ústavný súd preskúmal na predbežnom prerokovaní sťažnosť z hľadiska existencie dôvodov podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

O zjavnej neopodstatnenosti sťažnosti možno hovoriť predovšetkým vtedy, ak namietaným postupom orgánu verejnej moci nemohlo dôjsť k porušeniu toho základného práva, ktoré označil sťažovateľ, pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi označeným postupom tohto orgánu a základným právom, ktorého porušenie sa namietalo, ale aj vtedy, ak v konaní pred orgánom verejnej moci vznikne procesná situácia alebo procesný stav, ktoré vylučujú, aby tento orgán porušoval uvedené základné právo, pretože uvedená situácia alebo stav takúto možnosť reálne nepripúšťajú (IV. ÚS 16/04, II. ÚS 1/05, II. ÚS 20/05, IV. ÚS 50/05 a IV. ÚS 288/05).

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 36 ods. 1 listiny každý sa môže domáhať ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v určených prípadoch na inom orgáne.

Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru každý má právo, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Ako vyplýva z petitu sťažnosti, sťažovateľ sa svojou sťažnosťou domáha vyslovenia porušenia uvedených základných práv postupom a prípisom najvyššieho súdu sp. zn. Spr 233/2013 z 12. mája 2014, ktorým najvyšší súd vybavil jeho podnet na zjednotenie rozhodovacej praxe súdov tak, že neboli zistené predpoklady na začatie procesu smerujúceho k zjednoteniu výkladu všeobecne záväzného právneho predpisu.

Ústavný súd v prvom rade podotýka, že podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde je viazaný návrhom sťažovateľa, ktorý je v danom prípade navyše zastúpený kvalifikovaným právnym zástupcom. Ústavný súd teda môže rozhodnúť len o tom, čoho sa sťažovateľ domáha v petite svojej sťažnosti, a preto v danej veci rozhodoval o porušení základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru prípisom najvyššieho súdu sp. zn. Spr 233/2013 z 12. mája 2014, ktorý sťažovateľ namietal v návrhu na rozhodnutie, t. j. v petite sťažnosti.

Kritériom aplikovateľnosti čl. 46 ods. 1 ústavy (a rovnako aj čl. 36 ods. 1 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru) je materiálna povaha predmetu konania, predovšetkým skutočnosť, že sa v ňom bezprostredne rozhoduje o právach a povinnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb (ich právnom statuse). Nie je pritom rozhodujúce, či v okolnostiach konkrétneho prípadu rozhoduje všeobecný súd alebo iný orgán verejnej moci, a taktiež nie je rozhodujúca ani povaha zákona, ktorý upravuje predmet daného konania, rovnako tak ani povaha strán (účastníkov konania), resp. povaha právneho vzťahu, o ktorý v danej veci ide (IV. ÚS 541/2012).

Postup najvyššieho súdu (predsedníčky občianskoprávneho kolégia) pri vybavení podnetu sťažovateľa na začatie procesu smerujúceho k zjednoteniu výkladu všeobecne záväzného právneho predpisu považuje ústavný súd za postup administratívneho charakteru upravený zákonom o súdoch, ktorý nepodlieha *ratione materiae* ochrane základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, keďže nejde o konanie, v ktorom

by sa bezprostredne rozhodovalo o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb (m. m. IV. ÚS 241/07, IV. ÚS 210/2011, IV. ÚS 326/2011).

Vzhľadom na uvedené ústavný súd nezistil medzi sťažovateľom namietaným porušením jeho práv a postupom najvyššieho súdu (predsedníčky občianskoprávneho kolégia) spočívajúcim vo vybavení podnetu sťažovateľa na začatie procesu smerujúceho k zjednoteniu výkladu všeobecne záväzného právneho predpisu takú príčinnú súvislosť, na základe ktorej by po prípadnom prijatí sťažnosti reálne mohol dospieť k vysloveniu jeho porušenia. Ústavný súd preto sťažnosť odmietol pri predbežnom prerokovaní podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú.

Pretože sťažnosť bola odmietnutá ako celok, bolo bez právneho dôvodu, aby sa ústavný súd zaoberal ďalšími návrhmi uplatnenými v sťažnosti.

Z uvedených dôvodov rozhodol ústavný súd tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 24. februára 2015